

Er huist in je ogen een ongenaakbare droefheid
Er huist in je hart een haast onvatbare droefheid
Hoe kwam die daar toch? Hoe kwam dat verdriet?
Zo zwart, o zo zwart, als zwarte graniet

Per Gessle

HILLEVI WAHL

IRMILI

Roman

Deel 1

Voor Elliot en Movitz

In 2000

Sommige mensen zien de dood als een persoonlijke belediging. Voor anderen betekent de dood een bevrijding. Zelf heb ik mijn hele leven gewacht op deze dag.

Proost! zei Jack.

Proost, zei ik.

Wij hadden net ons voorgerecht gekregen toen mijn mobiel ging. Ik vervloekte mijzelf dat ik die niet had afgezet. Het was Eva-Lotta.

Hoi, wat ben je aan het doen?

Ik zit te eten in een geweldig sjiek restaurant in Gamla Stan. Het eten ligt opgestapeld in een bergje op mijn bord en ik heb geen idee wat ik aan moet met al het bestek dat ik gekregen heb.

Oh.

Stilte.

Ik ben net gebeld door de politie. Ze hebben mama gevonden.

Ik legde mijn vork en mes neer.

Wacht, ik hoor je slecht, ik loop even naar buiten.

De tafels met kaarsen en kristalwerk erop stonden erg dicht op elkaar. Met moeite baande ik mij er een weg tussendoor .

Zo. Nu sta ik buiten. Wat zei je precies? Hebben ze mama gevonden, ik begrijp er niets van.

Eva-Lotta haalde diep adem.

Ze hebben haar dood aangetroffen. Zij lag dood in haar huis. De burens waarschuwden de politie omdat het begon te stinken in het trappenhuis. Zij heeft er zeker drie – vier maanden gelegen.

Alles draaide om mij heen. Ik moest mij vasthouden aan een lantaarnpaal.

Maar hoe... waaraan stierf ze?

Dat weten ze niet, maar de deur was niet op slot.

Ik droeg maar een dunne trui, het was begin april en het was niet meer dan een paar graden boven nul. Ik verlangde hevig terug naar de warmte binnen.

Hee, zei Eva-Lotta, ben je er nog?

Ja.

De politie vroeg om gegevens over haar gebit of in ieder geval een naam van haar tandarts om haar te kunnen identificeren.

Zijn ze er niet eens zeker van dat zij het is?

Zij heeft daar minstens drie maanden dood gelegen. Er is niet zo heel veel over om vast te stellen dat zij het is. Maden en zo.

Ik voelde een zoetzure golf van misselijkheid opkomen. Ik had dat soort beelden gezien in politierapporten. Shit. Ik slikte en slikte, bijna manisch, om niet te hoeven overgeven. Jezus, Irmeli, houd je in. Je hebt ergere dingen overleefd.

Nee, ik heb geen idee naar welke tandartsenpraktijk ze had de laatste jaren ging. Wie zij had als tandarts. Misschien weten ze dat bij de sociale dienst in Malmö.

Jack wenkte naar mij vanuit het restaurant: hoe lang duurt het nog, kom je eindelijk?

Hee, ik sta hier nogal ongelukkig, kan ik je morgenochtend bereiken?

Natuurlijk. Prettige avond.

Yeah, right.

In 1969 landde de eerste mens op de maan. Een kleine stap voor een mens, een grote stap voor de mensheid, zei Neil Armstrong.

Ik was vier jaar oud en werd midden in de nacht wakker omdat mama had geprobeerd zelfmoord te plegen. Weer eens.

Ik graaide wat kleren bij elkaar, twee schoenen die niet bij elkaar pasten en zorgde ervoor dat ik Aap bij mij had. Wij wisten nu wel zo'n beetje wat we moesten doen.

Tja, vervelend dat ik stoor, maar het is weer zo ver. Ja, Anita heeft ... wij moeten naar de eerste hulp ... kan Irmeli vannacht bij jullie slapen?

Alweer, Olle? Dat je het opbrengt. Maar natuurlijk, natuurlijk kan zij hier slapen, die kleine meid. Laat haar maar gauw komen.

En dus legde mijn oppasmoeder Birgitta mij in haar eigen bed en sliep zelf op de sofa. Toen ik wakker werd hoorde ik het gefluister van de volwassenen in de keuken.

Arm kind. Hoe moet dat nou toch met haar met zo'n moeder?

Wat had zij nu weer geslikt?

Weet niet. Waarschijnlijk tabletten.

Ach, dat arme kind.

Ik drukte Aap dicht tegen mij aan en beet nog nog maar eens in zijn al stuk gekauwde oor.

Toen gaf ik over.

Ik lag tussen Birgitta's knisperende, stijfgestroken lakens en spuugde de hele boel onder. Ik probeerde de schade te beperken door het braaksel naar een keurig kuiltje in het midden te strijken. Maar de lucht ervan, veroorzaakte een nieuwe golf van overgeven.

Birgitta leek verstijfd van schrik. Ik wou dat ik dood was. Nee, eigenlijk wilde ik dat helemaal niet. Ik wilde alleen maar slapen. Zoals Doornroosje. En als ik dan wakker werd, zou alles goed zijn.

Dan zou ik een mama hebben net als andere mama's, een mama die geen drank en pillen nodig had om haar hartzeer te dempen.

Waarom doet je hart zo'n pijn, mama?

Ik zat op een kruk naast haar bed in het ziekenhuis en wiebelde met mijn benen.

Eigenlijk wist ik precies waarom mama zoveel pijn in haar hart had, maar ik wilde het verhaal opnieuw horen. Ik wilde mama horen vertellen hoe het was toen oma stierf en hoe mama in een kindertehuis terecht kwam en hoe niemand in de hele wereld zich om haar bekommerde.

Nee, Irmeli, niet nu, ik ben zo moe.

O, mama, alsjeblieft.

Nee. Hoor je niet wat ik zeg. Ik kan dat nu niet.

Ik keek naar buiten uit het raam. Het rook naar desinfecterende middelen en ziekenhuiseten. Gekookte aardappelen en gebraden gehakt. Met bruine jus. En rode bessengelei. Het zag eruit als een mengsel van poep en bloed. Vanuit de andere kamer klonk er gehuil en geschreeuw. Ik hield niet van ziekenhuizen. Ik hield niet van de lucht en van het geschreeuw en de witte fladderende jassen om de benen van mensen zonder gezicht.

Mama sloot haar ogen. Ik wist dat ze niet sliep, dat ze alleen maar deed alsof, zodat ik haar met rust zou laten.

Ik zuchtte en gleeed van de kruk af. In de wachtkamer zat papa en las de krant. Hij dronk koffie uit een mok en zijn hand beefde.

Gaan we naar huis, papa?

Ja, mijn hartje, dat doen we, zei hij en hij aaide mijn wang.

Hoor je dat? vroeg hij toen we buiten kwamen.

Hoor je dat roodborstje? Die klinkt net als Charlie Parker.
Ik lachte en hield zijn hand stevig vast.
Ik was altijd al papa's meisje geweest.

In **1963** werd John F Kennedy vermoord, was de Russische kosmonaute Valentina Teresjkova de eerste vrouw in de ruimte en stonden de Beatles bovenaan in de hitparade met She loves you

In datzelfde jaar ontmoetten mijn ouders elkaar op een kerstfeest van de krant.

Het was niet moeilijk om van mijn vader te houden. Hij had een kinderlijk innemende, wat afwerende lach. Hij kon je een geestige rubriek laten lezen, die hij had geschreven en als iemand daar vrolijk van werd, werd hij zelf nog vrolijker.

Mijn vader kwam bij de krant in woelige tijden. Er werd veel gedronken op de redactie. Eén fotograaf lag geregeld in één van de kamers laveloos ergens op de grond waar mijn vader hem dan vond en hem in een taxi naar het Centraal Station zette zodat de fotograaf de trein naar zijn moeder in Norrland kon nemen om te ontnuchteren en om wat van zijn jeugd bij te tanken.

Een andere vent had elke vrijdag een woedeaanval en gooide dan zijn schrijfmachine door de glaswand naar de redactie. Weer een ander wist aan wat hasj te komen, toen de krant een serie over drugs had. Een redacteur rookte een joint om het te proberen, liep rond met een gelukzalige glimlach en verkondigde dat hij helemaal niets merkte van de hasj.

En er kwamen vrouwen op de redactie. Sterke, moedige vrouwen, die protesteerden tegen geweld door mannen en die het te gek voor woorden vonden dat de hoofdredacteur een eigen toilet had.

Deze vrouwen mochten mijn vader graag, om zijn vriendelijke ogen en omdat hij altijd aan hun kant stond.

Papa, ooit een puistige jonge man met een beroerd zelfvertrouwen, die nog bij zijn moeder woonde, werd plotseling omzwermd door vrouwen. En hij vond het lastig om te kiezen. Ze waren allemaal even aantrekkelijk.

Zij is zo scherp als een schaats, was zijn lievelingskreet.

Er waren er veel die wilde schaatsen.

Hij ging van het ene paar armen over naar het andere paar. Over huishouden hoefde hij niet na te denken, daar zorgde zijn moeder voor.

Pas toen mama in beeld kwam, ontstond er orde en regelmaat.

Je kunt kiezen, zei ze de eerste avond al.

Hen - zij wees met haar hele handen – of mij.

Zij had ijsblauwe ogen, sensuele lippen en een middel dat je met twee handen kon omvatten. Haar lichaam en haar onderlip deden hem denken aan Sophia Loren.

Papa zei achteraf dat hij eigenlijk niet wist waarom hij juist mama uitkoos.

Maar hij vond het prettig dat zij zo vastbesloten was en wist wat zij wilde.

En ik dacht dat ik verliefd was op haar. Zij had bijna net zoveel zin in seks als ik – en bovendien lachten we heel wat af samen.

Ik denk dat mama papa koos. En ik denk dat zij hem koos omdat hij haar kon laten lachen. Hij kon haar zo laten lachen, dat zij niet meer kon ophouden, dat zij bijna geen lucht meer kreeg en uiteindelijk slap over een stoelleuning hing van het lachen en alleen nog maar keelgeluiden uitstootte.

Dit soort lachen brak iets los in haar. Het was verlossend. Alle spanningen en de angsten die zij al zo lang van binnen verborgen had, losten erin op – en zij voelde zich voor het eerst in haar leven redelijk prettig. Hij was verliefd. Van haar werd gehouden. Samen met papa hield zij van het leven.

Papa trok bij haar in – in haar eenkamerwoning in de Järnvägsstraat in Sundbyberg. Zij verloofden zich niet lang daarna en trouwden in de Zweedse kerk in Parijs.

Hun geluk was volmaakt toen mama in verwachting raakte tijdens hun huwelijksreis. Eindelijk zou zij een familie hebben, helemaal haar eigen gezin. Een man met lieve ogen en een diep gewenst kind van de liefde.

In **1964** werd de pil werd uitgeschreven in Zweden, zongen de Beatles A hard day's night en werd geweld binnen het huwelijk strafbaar.

Dat was het jaar, dat mama en papa op huwelijksreis gingen. Er is nog een fotoalbum van. Eén maar. Met de beelden van de reis. Zwart-wit foto's van een man in een zwembroek die eruit ziet als Ingemar Johansson – de wereldkampioen boxen. Dat is papa. En een vrouw in bikini die eruit ziet als Audrey Hepburn. Dat is mama. Zij is mooi en op alle foto's blij. Lachend, glimlachend, met een liefdevolle blik naar papa en een hand liefkozend op zijn arm of zijn dij. Zij heeft kort haar, aan de achterkant getoupeerd. Met haar mouwloze 50-er jaren jurken met een smalle ceintuur om haar dunne middel en kleine leuke sandalen ziet ze er uit als een prinses aan de zwier.

Zij trouwden in Parijs, en daarna schrijft papa Mijn vrouw of Mevrouw Särnholm onder alle foto's. Mijn wilde vrouw. De heer en mevrouw Särnholm tortelen. Gelukkige vrouw voor Spaanse boom.

Voor hun huwelijksreis gingen zij naar Sitges, ten zuiden van Barcelona aan de kust. Dat was het Mallorca van die tijd. Papa was daar al vaak geweest en kende zo ongeveer alle obers bij naam. Nu was hij daar met mama. Zijn vrouw, zijn trofee. En toch: onder één van de foto's staat: Verandering van spijs doet eten, zei hij en kuste zijn vrouw.

Op één foto staat mama blootsvoets met nat achterovergekamd haar in een straat en drinkt wijn uit een leren drinkzak.

Mevrouw Särnholm met ezelszak.

Die drinkzak kan ik mij herinneren. Die hadden we tientallen jaren tot en met in Rosengård in Malmö. Waarom gooide ze die niet weg? En dan die lelijke zwarte tas gemaakt van verschillende soorten leer? Waren dat de herinneringen aan een gelukkige tijd? Mama ziet er gelukkig uit hier. En altijd aangeschoten.

Zij zijn bij een stierengevecht. Mama kijkt op naar papa die de hele arena in zijn toestel heeft. De stier met bloedige lansen in zijn nek.

De eerste keer dat zij mij meesleepten naar een stierengevecht schreeuwde ik moord en brand.

Mama! Mama! Zij doen de stier kwaad. Hij bloedt!

Mama duwde mij terug op mijn plaats.

Nee hoor, zij doen maar alsof.

Maar mama, kijk dan toch, het bloed spuit eruit!

Dat kan geen kwaad, Irmeli, hij heeft zo'n dikke huid dat ie er echt niets voelt.
Maar kijk dan mama, nu valt ie om! Zij maken hem dood!
Nee, Irmeli, er zit een verdovingsmiddel op de lans. De stier slaapt gewoon een tijdje
en daarna is hij weer zo gezond als wat.
Ik huilde hartverscheurend.
Echt waar, mama?
Ja, echt waar.
Hand erop?
Zij zuchtte en strekte haar hand uit.
Ja, hand erop.
Ik snikte nog wat na, maar droogde mijn tranen. Hand erop is hand erop, daar kan
niets tegenop, dat was heilig.
Toen ik veel later begreep dat zij tegen mij had gelogen, brak er iets in mij. Maar in
die tijd geloofde ik nog heilig wat mama zei. Een mama liegt niet.
Mama was gefascineerd door stierengevechten. Zij kocht affiches die zij in haar
slaapkamer ophing. En toen ik in een slooppand een paar oude roestige lansen vond van het
stierengevechten, pakte mama die snel van mij af en hing die aan haar eigen muur.
Maar mama, die zijn van mij. Ik had ze toch gevonden!
Maar je snapt toch wel dat zo'n lans niets is voor een kind.

Op bijna alle foto's in dat ene album dat er is, zitten ze met de hele kliek op een terras aan
de boulevard, Janne, Pelle, Hasse, Ove, Bengt en Allan. En op alle tafels staan er
wijnflessen en drankjes. Soms zijn er ook andere vrouwen bij. Maar geen één met de
mama's uitstraling.

Mevrouw Grau omringd door longdrinks.
Eten bij Charles thuis. Brood en wijn op de tafel. Jammie-jammie!
De huwelijksreis eindigt met een serie beelden van een vreemde vrouw.
Zij die maar steeds uit haar bikini gleed, schreef papa.

Dan maakt het album een sprong. Zij zijn weer thuis. Mama heeft langer haar, een
pagekopje. Zij zijn op bezoek bij opa en oma in Stockholm en gaan samen naar het
openluchtmuseum Skansen. Mama is zo slank, zo slank. Zij heeft een sjaal om haar hoofd
gewonden en ziet er nog steeds uit als een filmster. Maar als zij lacht, kun je zien dat ze
lelijke tanden heeft.

Mijn vrouw in Skansen, schrijft papa.
Daarna poseert hij op de foto's van hun woning in de Järnvägsstraat. Mama hanteert
nu het toestel en is slechts zichtbaar als een schaduw.

Voorjaarszon op het keukenbalkon. Een grote (en de enige) kamer.
Daar duikt voor het eerst de radiogramfoon op. Een enorm meubel waarop zowel
78-toerenplaten als langspeelplaten gespeeld konden worden. Het ziet eruit als een kast en
het reikt wel tot papa's middel. Het ding had twee draaiknoppen, één voor de korte golf en de
andere voor lange golf. Je kon er exotische stations op krijgen, plaatsen zoals Luxemburg,
Antwerpen en Praag, Hilversum, Moskou en Zagreb, Lissabon, Rabat en Parijs.

Achter een klep onder de radio zat de gramfoon. Met een geavanceerde speelarm
die twee platen vasthield terwijl de derde speelde. Wanneer een plaat klaar was, liet die de
volgende neervallen. Je reinste tovenarij. Met dat apparaat zou ik wat later Anita Hegerland
draaien. Jag ska måla hela världen, lilla mamma.

Op het radiomeubel staat een vaas met drie rozen. Mama zei altijd dat papa alleen
maar bloemen kocht als hij een slecht geweten had.

Op de volgende foto ligt papa te slapen in een bankbed, hij heeft het kussen dicht
tegen zich aangedrukt.

Hier ligt een man te dromen eervoor hij zijn naheffing moet betalen, schrijft hij.

Het ziet er allemaal geweldig Spartaans uit, er hangen geen schilderijen aan de muur en er staan maar weinig meubelen. Ze slapen in het oude bruine bankbed. Het meeste van wat er staat, is van mama. Het was tenslotte haar woning.

Nieuwe sprong in het album. Mama staat tegen de muur op het balkon aangeleund. De voorjaarszon op haar gezicht. Zij lacht geheimzinnig. Haar haar is voller geworden en nog weer wat langer en haar handen rusten in elkaar geslagen op haar buik. Zij is hoogzwanger.

Mijn vrouw en, wat bedekt, Irmeli.

Nu zijn er geen teksten met 'mijn wilde vrouw' meer, maar Vrouwe in een gele ochtendjas. Afwas, afwas, afwas. En Nu ga ik naar huis, naar mama.

Mama zit op het balkon te roken en te breien. Zij ziet er niet erg nuchter uit. In September zijn er weer beelden van Sitges. Daar staat papa alleen op de foto's. Je ziet hem met zijn maten. Ik ben drie maanden oud en mama is met mij in Sundbyberg bij haar ouders thuis.

En vervolgens komt er een hele bladzijde met bikiniplaatjes van een blonde dame die lachend en wat uitdagend poseert voor de camera. Papa heeft een foto van zichzelf uitgeknipt en daar tussenin geplakt. Er staat geen tekst bij.

Jij was een kind van de liefde, zei mama.

Ik werd geboren op 28 juni 1965 in het ziekenhuis. Ik was 49 centimeter lang en woog 3390 gram. Daarover is iedereen het eens. Maar over de rest van mijn leven bestaat een wirwar van leugens en halve waarheden.

Gooi die achterlijke idioot de deur uit! had ze geschreeuwd toen papa tijdens een wee had geprobeerd om haar water te laten drinken waardoor zij zich verslikte.

Papa werd vervolgens met gezwinde spoed verwijderd uit de wit betegelde zaal. Hij ging buiten onder het raam staan roken. Daar kon hij mama horen schreeuwen en vervloekte de hele wereld.

Maar toen hij weer binnenkwam was hij de gelukkigste man ter wereld, zei mama. Hij vond je een groot wonder. En hij kon maar niet begrijpen hoe je zulke kleine tenen kon hebben. En de vroedvrouw moest lachen toen je geboren werd.

Lachen?

Ja, je was precies je vader. Maar dan kleiner.

Het lijkt in ieder geval geen twijfel wie de vader is, zei de vroedvrouw.

Volgens de gegevens van het consultatiebureau heeft mama mij zes maanden borstvoeding gegeven. Dat verbaast mij.

Ik ontmoette Jack op een feest. Anna was er, lieve, lieve Anna, mijn vriendin en collega. Zij had ook een vriendje die haar niet kon bevredigen.

Er zijn zoveel zinloze mannen, verzuchtte zij.

Ik bestelde meer wijn.

Ik wil passie voelen! zei ik. Ik wil hele nachten vrijen. En als we wakker worden wil ik weer vrijen. Ik wil plakken en zweten en ik wil een man die mij wil hebben!

Zij lachte. Haar ogen glinsterden.

Daarna dansten wij. Wij dansten met ons hele lijf, we transpireerden en zongen mee. Wat een nacht! De hele stad was van ons.

Die nacht had ik met wie dan ook mee naar huis kunnen gaan. Ik had ook net zo makkelijk met Anna of met Svante mee kunnen gaan. Maar die dansten het meest met elkaar en toen ik inzag dat ik het derde wiel aan de wagen was, zuchtte ik en dacht erover om maar een taxi te nemen naar mijn eigen huis.

Kom, laten we dansen.

Het was een vent met donker krullend haar. Ik wist wie hij was. Jack. Ik kende hem vaag, een vriend van een vriend.

Kom, zei hij en nam mij bij de arm.

Hij hield stevig vast en ik liep met hem mee.

Hij was dronken en ik was aangeschoten. Wij dansten dicht en nog dichter tegen elkaar aan en we zweten.

Nu laat ik je nooit meer los, zei hij.

In **1968** werd Martin Luther King vermoord. De man die een droom had werd neergeschoten op een hotelbalkon.

Mijn eerste herinneringen zijn van een balkon op Gjuterubacken in Sundbyberg. Het was iets met hoe het licht in onze woning viel. En een gevoel van eenzaamheid. Leegheid. Dat ik alleen op de wereld was. Maar ik geloof niet dat ik bang was. Toen niet in ieder geval.

Op Gjuterubacken vond mama twee buurvrouwen die overdag voor mij zorgden. Tommy, Ronny – hun zonen – en ik waren even oud en wij waren de schrik van de buurt. Wij jaagden op ratten in slooppanden en fietsten met doodsvrachting de helling af naar de drukke Landsweg.

Mijn oppasmoeders fluisterden over mij. Bij hen logeerde ik altijd, wanneer mama naar het ziekenhuis moest.

Ik praatte daar niet over met hen. Zij vertelden immers toch nooit hoe het precies zat. Ze logen en zeiden dat mama een beetje ziek was en een paar dagen moest rusten.

Een beetje ziek? Zij had geprobeerd om zelfmoord te plegen. Keer op keer. Zij dronk en schreeuwde en maakte ruzie met papa. Dat eindigde er dan mee met dat ze een pot pillen naar binnen werkte waarop ze naar het ziekenhuis moest om haar maag leeg te laten pompen.

Toen ik vier jaar was, was ik daar zo aan gewend, dat ik het volkomen normaal vond midden in de nacht gewekt te worden om bij mijn oppasmoeder te logeren. Maar de ochtenden daarna merkte ik wel hoe zij naar mij keken. Arm kind.

Mama kwam altijd na een paar dagen weer thuis, met kleine blosjes op haar wangen. Dan waren we extra lief tegen elkaar. Hoewel we elkaar nooit een kus gaven of elkaar omhelsden. Mama vond dat vies.

Ik kon zo jaloers zijn als ik zag dat de kinderen van mijn oppasmoeders geliefkoosd werden.

Bah, zij drukt dat verwende, idiote jong nog plat. Zo ben jij niet. Jij bent niet verwend. Jij bent welopgevoed en intelligent, zei mama met iets van warmte in haar stem.

Mama had zo haar eigen manier van mij opvoeden. Toen ik al te nieuwsgierig was naar het fornuis, nam zij mijn kleine handen en legde die op een hete kookplaat. Daar schepte ze graag over op. En ik was er trots op dat mama zo slim was. Want nadien had ik een geweldig ontzag voor het fornuis.

Dat het weken had geduurd voordat mijn brandwonden waren genezen en ik mijn handen weer had kunnen gebruiken, dat was natuurlijk allang vergeten.

Vertel eens over hoe het was, toen jij klein was, mama.

Mama ging op de rand van mijn bed zitten.

Tja, Irmeli. Wat wil je graag horen?

Over hoe het was toen oma doodging.

Mama was even stil.

Oma heette Kristina, dat weet je wel, he? Maar ze werd Stina genoemd.

Ze was een beetje wild en raar. Dat werd tenminste over haar gezegd. Hartstochtelijk, met veel temperament en eigenzinnig.

Mama zweeg.

Hoe oud was ze toen zij opa ontmoette?

Toen ze Harald ontmoette? Pas 17.

Werden ze verliefd op elkaar?

Ja, dat weet je toch. Zij werden razend verliefd op elkaar. Zo verliefd, dat het ervan af spatte. Dat de mensen op straat omkeken en hen nakeken en dan lachten.

En toen?

Tja, Harald was een elegante man, maar hij greep ook wel naar de fles en het kostte hem grote moeite zijn baan te behouden. Stina raakte in verwachting, toen zij 18 jaar was. Dat was natuurlijk een groot schandaal, want zij waren niet getrouwd hoewel zij wel samenwoonden.

Maar waarom trouwden ze dan niet?

Ja, dat is een lang verhaal. Harald werd geworven voor de mobilisatietroepen en oma ontmoette een andere man en raakte weer in verwachting.

Ik wachtte vol spanning.

En toen opa terugkwam, mama, wat gebeurde er toen?

...en toen Harald terugkwam, was oma natuurlijk zielsgelukkig, maar moest toen wel abortus plegen

De baby uit de buik halen?

Ja, haar eigen moeder deed dat. Thuis op de keukentafel. Met een roestige kleerhanger.

En toen werd oma ziek, hè?

Ja, dat heb je allemaal al zo vaak gehoord, Irmeli. Oma kreeg bloedvergiftiging in haar buik en stierf een paar weken later.

Was opa toen niet verdrietig?

Mama zuchtte.

Wat vraag je weer veel. Zo is het wel genoeg. Ga nu maar een tijdje in je eigen kamer spelen en laat mij even met rust.

Mama had mij opgehaald van mijn oppasmoeder en wij zouden boodschappen doen bij de EPA. Toen we bij de kassa stonden lag er een half stuk Pigalle-chocola op de plank achter de kassa. Mijn lievelingschocola! Die smolt in stukjes terwijl je de nougatsmaak door je hele mond heen proefde. En ik had zo'n honger. Mijn maag knorde luid. Ik haalde diep adem. Er was vast niemand die iets zou merken.

Halverwege op weg naar huis in het tunneltje onder de trambaan, hield ik triomfantelijk het chocola omhoog. Kijk eens wat ik heb!

Mama werd woest. Zij gaf mij een draai om mijn oren, greep mij in mijn nekvel en sleepte mij door de tunnel naar de winkel om het stuk chocola terug te brengen. Ik huilde en riep het spijt mij, het spijt mij, het spijt mij! Maar mama luisterde niet. Ze hield mij de hele weg bij mijn nek vast. Zij sloot mij op in mijn kamer en praatte zachtjes met papa aan de andere kant van mijn deur. Het was donker toen zij mij uit mijn kamer lieten.

Ik ging aan de keukentafel zitten. Zij zaten aan de andere kant van de tafel. Zij keken mij een tijdje zwijgend aan. Toen begon mama te praten.

Papa en ik hebben samen gepraat. En we hebben besloten je naar een kindertehuis te sturen.

Dat ik niet ter plekke dood ging. Het was of de tijd stil stond en er iets in mijn hersens ontplofte. Ik weet dat ik mijzelf op de grond wierp en mijn voorhoofd tegen de houten vloer bonkte tot ik bloedde. Ik weet dat ik schreeuwde en huilde. Terwijl het bloed over mijn gezicht liep beloofde ik dat ik nooit meer zoiets doms zou doen. Ik zou nooit meer lastig zijn. Als ik maar thuis mocht blijven wonen. Maar nee, ze waren niet te vermurwen.

Ik was vijf jaar oud en stortte volledig in.

Ik was zo over mijn toeren dat ik ziek werd. Midden in de nacht moesten ze een ambulance laten komen. Deze keer niet voor mama maar voor mij. Ik had hoge koorts, maagkrampen en ik gaf onafgebroken over. De dokters dachten dat het mijn blindedarm was en wilde mij opereren. Maar mama wilde de ochtend afwachten.

Toen ik wakker werd zat zij aan mijn bed in het ziekenhuis en zei dat ze mij helemaal niet naar een kindertehuis zouden sturen. In ieder geval niet deze keer. Ze hadden mij bang willen maken. Zij hadden mij een lesje willen leren.

De koorts nam af. Mijn blindedarm leek als vanzelf over te zijn gegaan. De dokters stonden paf, maar wij konden naar huis.

Vertel mama, vertel nog eens wat er gebeurde toen oma dood ging.

Ik kwam in een kindertehuis terecht. Het schijnt dat ik volledig apathisch werd. Stil. Ik schreeuwde en brabbelde niet meer. Maar ik was nog een zuigeling, dus ik weet dat zelf natuurlijk niet meer.

Maar waarom kon opa niet voor jou zorgen?

Hij vocht in de oorlog.

Maar je eigen moeder dan of andere familieleden?

Lillemor, mama's zusje, wilde best voor mij zorgen, maar dat mocht weer niet van Harald. Die zorgen verdomme maar zelf dat ze kinderen krijgen, schijnt hij gezegd te hebben. Hij was een trotse man en er was het nodige gedoe tussen de familieleden.

En het kindertehuis?

Ze noemden dat een kindertehuis, maar eigenlijk was het een engelenhuis. Zo'n plaats waar ze probeerden engelen te maken van de kinderen door zó slecht voor te zorgen dat zij stierven. Daar kreeg ik ook de Engelse ziekte.

Het eten dat we kregen was verrot, er zaten larven in het brood en als we overgaven moesten we onze kots oplikken van de vloer. Maar gelukkig er was ook een aardige vrouw, Moeder Anna uit de keuken, die mij verschool achter haar rokken en die zogenaamd wat pannenkoeken op de grond liet vallen, die ik dan op mocht eten.

Waren de anderen slecht?

Ja. Wij kregen elke dag en pak slaag. Niet omdat we iets hadden gedaan, maar gewoon uit voorzorg.

Kwam niemand je opzoeken?

Soms kwamen oma Alma en Lillemor. We konden alleen bezoek krijgen op zondag in een speciale kamer voor het bezoek. Net als in de gevangenis. En als ik dan wat snoep of appels kreeg, dan stalen de anderen dat meteen.

Huilde je veel?

Ja, daar huilde ik alle tranen die ik had. Daarom huil ik nooit meer, Irmeli. Ik heb geen tranen meer over.

Ik was een tijdje stil en keek mama aan.

Mama, zing eens "I en sal på lasarettet"?

Maar ik kan niet zingen.

Jawel, je zingt juist heel mooi. Wil je het zingen? Heel alsjeblijft.

In een zaal in het ziekenhuis
Waar witte bedden staan
Lag een longziek meisje
Bleek en uitgemergeld met krullend haar

Die kleine won wel alle harten
Lag daar zo zachtmoedig, goed
Droeg haar pijnen zonder klagen
Met een kinderlijk geduld

Op een dag vraagt zij de dokter
Die toen aan haar bedje stond
Mag ik nu naar huis met Pasen
Naar mijn eigen moesje toe?

De dokter zei tegen die kleine
Nee, mijn kind, dat mag je niet,
Maar 't zou wel kunnen dat je
Met Pinkst'ren thuis bij moeder bent

Ik was vaak ziek. Dan was mama lief. Zij legde mij in bed en gaf mij ijs en als ik veel geluk had, kreeg ik zelfs een cadeautje.

Ik was zo'n kind met darmkrampen en oorproblemen. Mijn trommelvliezen waren zo ontstoken dat ze minstens één keer per maand stukgingen. Dan was er zelfs geen tijd meer om naar de dokter te gaan, hoewel we van hem vóór onze beurt zouden mogen en meteen door mochten lopen.

Ik werd een expert in het innemen van neusdruppels en penicilline.

Als ik dan met mijn hoofd achterover gebogen op de bank lag zodat ik het hoorde gonzen van binnen en mama naast mij zat en één, twee, drie druppeltjes in mijn neus druppelde en mijn hoofd heen en weer schudde, was het bijna knus. Dan leek het wel of ze zich echt moeite deed voor mij.

De artsen opereerden mij aan de lopende band. Mijn amandelen en mijn poliepen moesten eruit - en als ik geen oorontsteking had, verzoon ik wel iets om ziek te zijn.

Af en toe vroeg ik mij af of je geen zelfmoordneigingen had, zei mama.

Je at afwasmiddel en schuurmiddel en pure soda. Dan moest ik je melk laten drinken en de ziekenauto bellen en dan werd je maag leeggepompt. Ik ben de tel kwijtgeraakt hoe vaak ik niet met jou naar het ziekenhuis moest.

In Ursvik, waar we zomers buiten woonden, in Ursvik, at ik een keer Gouden Regen, want mama had verteld dat die giftig was.

Maar dat was de schuld van je nichtje, want zij liet je die eten, zij was een echte dondersteen, zei mama.

Papa was in die tijd niet zoveel thuis. Hij werkte veel. Als hij thuis was vond ik het heerlijk om naast hem aan de keukentafel te zitten en dik gesneden boterhammen met kaas te eten.

Kijk een koolmeesje, kon hij zeggen.

In Ursvik had ik een koolmeesje dat uit mijn hand at, zo tam was het.

Papa wist alles van vogels. Af en toe kon hij zijn verrekijker pakken en liet hij mij kijken terwijl hij vertelde.

Inmiddels ging ik naar de kinderopvang, dagverblijf Humlan. Zij waren daar lief – vooral Jan was lief. Jan was mijn eerste grote liefde. Wij speelden vaak vader en moedertje. Hij was mama en ik was papa. Ik ging naar mijn werk en hij zorgde voor de kinderen. Wij hadden

ieder een jongenspop die wij vertroetelden. De mijne heette Stefan en die van hem heette Mattias. Als vader deed ik niet zo erg wat echte vaders deden. Het was een stuk leuker om thuis te zijn in ons kleine huisje in de speelruimte en Stefan aan en uit te kleden. Wij konden ook uren doorbrengen op de wc. Daar stonden we dan op een krukje bij de kraan en lieten water lopen in onze poppen en keken dan hoe ze plasten door hun piemeltes.

Wij lagen elkaar ook vaak te omhelzen, Jan en ik. En gaven elkaar kusjes. En bij het middagslaapje sliepen we altijd samen. Mama vond het alleen maar schattig, maar Jans ouders vonden het zorgwekkend. We mochten nooit buiten het kinderdagverblijf met elkaar spelen.

Ik werd altijd als laatste opgehaald van Humlan. Soms wilde ik dat een andere papa of mama die van mij zou zijn. Zij leken zo lief en vrolijk.

Doorgaans hielp ik mee met opruimen en afsluiten. Daarna ging ik met de leidsters mee naar hun koffiekamer en bleef daar dan tot zij kwam.

Dat was altijd erg knus. De leidsters heetten Monika en Monica. De één was blond en de ander donker en ik mocht bij ze op schoot zitten. Zij roken zo lekker.

Als mama dan eindelijk kwam, had ze allerlei excuses. Zij had het zo druk op haar werk. Maar ik wist heus wel dat ze bingo had gespeeld en dat ze vaak moest blijven om geen grote winsten mis te lopen. Als er een groot bedrag in de pot zat kon ze gemakkelijk helemaal vergeten dat zij mij op moest halen en dan moesten de Monika's haar bellen. Daar kreeg ik buikpijn van.

Mama en papa waren zelden op dezelfde tijden thuis. Maar toen ik vijf jaar was en mama op zekere dag zei dat zij gingen scheiden, sloeg dat nieuws er bij mij in als een bom. Zij gingen scheiden! Ik keek naar papa. Hij zag eruit als een gebroken man. Ik begon te huilen. Mijn papa. Zou hij hier niet langer meer wonen?

Mijn hele wereld stortte in. Zou ik nu alleen blijven met mama? Moest ik voortaan dan alléén voor haar zorgen? Hoe moest dat dan? Wat als ze teveel dronk of teveel pillen innam? Wat moest ik dan doen? Wie kon ik dan bellen? Stel je voor dat ze dood ging, dan zou dat mijn schuld zijn.

Ik bad en smeekte, maar mama was vastbesloten. Papa moest het huis uit.

Ik kan er niet meer tegen, dat begrijp je toch wel? Zoals hij het houdt met andere vrouwen.

Begreep ik dat?

Ik wist alleen dat ik uiteindelijk eenzaam achterbleef met mama en dat er iets was met hoe het licht viel op de meubels in onze woning op Landsweg 41. Wij waren een paar straten meer naar onder aan de helling verhuisd, naar een appartement van honderd vierkante meter en een hoog plafond. Mama had nieuwe grote meubels gekocht van donker eikenhout. Een eettafel en stoelen met armleuningen voor tien personen. Een secretaire en een linnenkast en een staande klok met een grote arend er bovenop voor aan de wand. Ik was bang voor die arend. Die zag eruit alsof hij naar beneden vloog om mijn ogen uit te pikken.

Het appartement was voor drie personen al erg ruim. Maar nu we maar met zijn tweeën waren, was het akelig leeg. Ik had de gewoonte om rond te fietsen in het huis als mama lag te slapen. Dat deed ze vaak als ze had gedronken. Of als zij zich verdrietig voelde. Af en toe kwam er een vriendin op bezoek. Dan zaten ze aan tafel en lachten. Mama lachte zo raar als zij de hoogte had. Net een vreemd, bronstig dier.

Er kwamen ook mannen thuis, die probeerden haar aan het lachen te krijgen. Zij had een baan gekregen bij Tipstjänst – de firma voor kansspelen - en ging nu naar de paardenrennen in Solvalla. Veel van die mannen kende zij daarvan en ik ging in het weekend met mama mee naar Solvalla. Er heerste een onprettige sfeer op de tribunes.

Mensen schreeuwden en zwaaiden met hun armen, hingen ver over de reling en stompten elkaar om de paarden te kunnen zien lopen.

Er was niemand geïnteresseerd in een kind van twee turven hoog. Het was er ook koud en we gingen maar niet naar huis. Ding-dong klonk er uit de luidsprekers als het tijd was voor de volgende race. Dan rende iedereen naar de loketten en verdrong zich daar om geld in te zetten. Het leek wel een slagveld. Mama had puntige ellebogen en was altijd als één van de eersten aan de beurt. Geld rinkelde heen en weer. Zij kreeg goeie tips van haar paardenvriendjes. Heb je zin om naar bij de paarden te kijken, Irmeli?

Nee, ik was bang voor paarden. Die waren zo groot en briesten en hadden enge ogen, net als die arend op de klok.

In plaats daarvan kreeg ik een warm worstje. Of een papieren beker met bouillon als we weinig geld hadden. Mama nam binnen in het restaurant een glas whisky.